

A honismereti mozgalom Pécsett az 1930-as években

Nemrég ünnepeltük szervezett honismereti mozgalmunk megindulásának 20. évfordulóját. Ennek tudatában valószínűleg sokaknak furcsán hangzik, hogy Pécsett, már az 1930-as évek elején szervezett honismereti munka folyt, amit az is bizonyít, hogy több mint ötven kötetre tehető ilyen jellegű kiadás jelent meg a Pannonia Könyvtár sorozatban, dr. Gorka Sándor szerkesztésében. Igaz, az egyesület neve nem hangsúlyozta, hogy honismeretről van szó, de munkájuk, kutatásaik teljes mértékben fedték azt, amit ma a honismeret lényegének tartunk.

Dr. Gorka Sándor egyetemi tanár célratörő, jó szervező munkával 1934-ben létrehozta a M. Kir. Erzsébet-Tudományegyetem Barátainak Egyesületét, mely társaság elnökének *Keresztes-Fischer Ferencet* választották. Az elnöki tisztség csak névleges volt, mivel a szervezést, az ügyintézkést és a művek sajtó alá szerkesztését is dr. Gorka Sándor végezte.

Az Egyesület célja: „a pécsi egyetem tudományos munkájának minden irányú támogatásával a magyar tudományos élet fejlesztése, 2. a pécsi egyetem tudományos törekvéseit a magyar kultúra javára előmozdítani akaró társadalomnak és az egyetem volt polgárainak az Alma mater szeretetében való egyesítése abból a célból, hogy az Egyetem székhelyén és környékén az egyetem munkáját megértő, méltányló, támogató és az önzetlen kutató tevékenységét élesztő milieu fejlődhessen ki.” E céljának előmozdítására sikerült megnyernie *Mészáros Józsefnek*, a Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R. T. vezetőjének megértő, jóindulatú támogatását is.

Az egyesület összefogott, jó munkáját dicséri, hogy már 1935-ben 16 (!) füzet látott napvilágot, elsőként *Klemm Antal*: Pécs és a Mecsek neve c. nyelvészeti jellegű munkája.

A publikáló tagok sorában említést érdemel *Klemm Antal*, *Paulovics István*, *Kerényi Károly*, *Kardos Tibor*, *Nagy Lajos*, *Szabó Pál Zoltán*, *Horváth Henrik*, *Horvát Adolf*, *Juhos Lajos*, *Tompa Ferenc*, *Birkás Géza*, *Mayer Erzsébet*, *Borzák István*, *Fabinyi Tihamér*, dr. *Hodinka Antal*, akik igen tevékeny, néha leletmentő munkát végeztek. Nagy érdeme volt az Egyesületnek, hogy tagjai között külföldieket is találunk, akik magyar témákat dolgoztak fel.

Nem érdektelen, ha felsorolok néhányat azok közül, amelyek az Egyesület ösztönzésére jöttek létre. Az érdekesebbek: *Paulovics*: Római kispasztikai műhely Pannóniában (1935), *Ejnar Dyggve*: Das Mausoleum in Pécs (1935), *Kardos Tibor*: Janus Pannonius bukása (1935), *Nagy Lajos*: Asztrális szimbólumok a pannóniai bennszülött lakosság síremlékein (1935), *Horváth Henrik*: Pannóniai antik elemek továbbélése román épületplasztikánkban (1935), *Giuseppe Lugli*: Memorie archeologiche in Italia relative alla Pannonia (1935), *Horvát Adolf*: A baranyai növényvilág kutatásának irodalma (1935), *Juhos*: Dunántúli kiscgazdák jövedelmi helyzete (1935), *Tompa*: A Dunántúl őstörténelme (1935), *Klemm*: Pécs helynevei (1935), *Lebzelter*: Römische Schädels aus Pannonien (1935), *Borzák*: Magyarország földje a régi görög irodalom tükrében (1936), *Horvát A.*: Mediterrán elemek a baranyai flórában (1936), *Timár*: Dunántúli magyar kódexek sorsa (1936), *Relković Davorka*: Pécsi vonatkozású délszláv énekek a török hódoltság korából (1936), *Klemm*: A pécsi Nyirkáilai-kódex magyar glosszái (1937), *Koszó János*: Ungarn und die geistesgeschichtliche Forschung (1938), *Alföldi András*: Bibliographica Pannonica I–IV. (1935–38), *Kerényi*: Die Göttin Diana im nördlichen Pannonien (1938), dr. *Hodinka*: Adalékok Pécs város történetéhez 1686-tól 1701-ig (1942).

A kezdeti élen könyvkiadás lassan lehetetlenné vált, egyre ritkábban jelentek meg publikációk. Az Egyetem anyagi helyzete is megromlott, az utolsó kötetek megjelenését már a szerzők saját zsebükből voltak kénytelenek fedezni. Emiatt az igen jól induló Egyesület gyakorlatilag megszűnt létezni. A háborús idők nem kedveztek az ilyen jellegű munkáknak. A felszabadulás után voltak kísérletek újraéleszteni e nemes munkát, de a kor szelleme nem kísérte megértéssel szándékukat.

Honismereti mozgalmunk az elmúlt húsz esztendő alatt meggyökeresedett, kiterelvényesedett, lényegében egy az utunk elődeinkével, példájukból tanulhatunk, sőt illik is tanulnunk.

Sokkal kedvezőtlenebb helyzetben is meg tudták találni a módját annak, hogy kutatásaikat széles körben publikálják. Az érdeklődésre mi sem jellemzőbb jobban, mint az, hogy nem egy kötet után a következő olvasható: elfogyott!

Nagyt lendítene honismereti mozgalmunkon, ha legalább egy ilyen könyvkiadási lehetőséggel rendelkezne! Ennek fontosságáról, előnyeiről, amely egyszerre mind a honismereti munkát is nagyban elősegítené, nem kell senkit sem meggyőzőm.

Gelencsér Mihály